10/01/2019

Ιερά Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου του 17ου αιων.στο Μέτσοβο

/ Ιερές Μονές

Η Μονή της Κοίμησης της Θεοτόκου Χρυσοβίτσας (Κυράς της Κουσιοβίτσας ή Κουρσοβίτσας ή Κοσβήτζας ή Χρυσοβίτσας) βρίσκεται στο ομώνυμο χωριό της επαρχίας Μετσόβου Β.Α. των Ιωαννίνων και Δυτικά του Μετσόβου σε υψόμετρο 1000 περίπου μέτρων.

Το παλαιό όνομα του χωριού ήταν «Παλαιόμυλος» και βρισκόταν πιο χαμηλά, στη θέση «Μποντίνια» . Το σημερινό όνομα το οφείλει στη θαυματουργό εικόνα της Θεοτόκου της Οδηγήτριας που βρέθηκε σε εκείνη την περιοχή και που στην πίσω πλευρά της ήταν γραμμένη η λέξη «Χρύσοβα» ή σύμφωνα με τον ζωγράφο και λόγιο Γ. Πλατάρη «ΜΗΡ ΘΟΥ η Χρυσοβιτσιώτισσα» .

Σύμφωνα με Χειρόγραφο της Μονής Ξηροποτάμου του Αγίου Όρους, το οποίο γράφτηκε μεταξύ 1755-1766 από τον Επίσκοπο Παραμυθιάς και Βοθρωτού Παΐσιο Δήμαρο, το μοναστήρι κτίσθηκε στο μέρος, όπου εμφανίστηκε η εικόνα της Παναγίας κατά το 1486 . Το συγκεκριμένο χειρόγραφο τυπώθηκε και εκδόθηκε στη Βενετία το 1794 «Παρά τω Νικολάω Γλυκεί τω εξ Ιωαννίνων» και το 1909 από τον Σπύρο Λάμπρου.

Το μοναστήρι βρίσκεται στο κέντρο του χωριού και περιβάλλεται από τείχος, το οποίο μοιάζει με κάστρο. Έχει τρεις εισόδους που παλαιότερα ήταν και οι τρεις χαμηλές και έκλειναν με δρύινες πόρτες. Σήμερα οι δύο από αυτές (δυτική και νότια) έχουν τροποποιηθεί, ενώ η ανατολική παραμένει στην αρχική της μορφή. Στοιχεία για την κατασκευή του κάστρου από κάποιον ονόματι Μπαλατσό δίνει μία εγχάρακτη πλάκα που βρίσκεται στα κελιά.

Στα χρόνια της ακμής της η μονή είχε «δεκατρείς Γούμενους» και λειτούργησε ως

ανδρικό, αλλά και γυναικείο μοναστήρι. Ήταν πλούσια μονή και άφησαν σ αυτή κληροδοτήματα με τη διαθήκη τους ο Νικόλας Γλυκής το 1693, ο Σπυρίδων Ρίζος το 1749, ο Νικόλαος Ζωσιμάς το 1841 και άλλοι .

Στο κέντρο του μοναστηριού βρίσκεται το καθολικό που διατηρεί την αρχική του μορφή μέχρι σήμερα. Στη νότια πλευρά του ναού υπήρχε ένα παρεκκλήσι του Αγίου Θεοδώρου που μέχρι τη δεκαετία του 60 χρησίμευε και ως οστεοφυλάκιο του κοιμητηρίου του χωριού. Στη νότια και βόρεια πλευρά του κάστρου υπήρχαν κελιά, από τα οποία σήμερα σώζονται ανακαινισμένα μόνο αυτά της νότιας πλευράς, Τα κελιά της βόρειας πλευράς κάηκαν κατά την περίοδο της Κατοχής. Στα τέλη του 20ου αιώνα κτίσθηκε βορειοανατολικά του καθολικού εκκλησάκι αφιερωμένο στον ’γιο Θεόδωρο που σήμερα στο υπόγειό του υπάρχει το οστεοφυλάκιο του χωριού .

Σήμερα το μοναστήρι της Χρυσοβίτσας λειτουργεί ως ενοριακός ναός, έχει μοναστηριακή όψη και κρατάει ένα τυπικό που συγγενεύει προς το μοναστηριακό και έχει προσκυνηματικό χαρακτήρα.

Ο ναός ανήκει στον τύπο της τρίκλιτης ξυλόστεγης βασιλικής με ενσωματωμένο στην κάτοψη, νάρθηκα στα δυτικά και ημικυκλική αψίδα στα ανατολικά.

Στη δυτική πλευρά ανοίγεται ένα προστώο-χαγιάτι που στηρίζεται σε τέσσερις τετράγωνους πεσσούς. Το προστώο, είναι προσαρτημένο στην κάτοψη του ναού. Στον χαρακτηριστικό τύπο της Ηπειρωτικής Βασιλικής, που ακμάζει ιδιαίτερα τον 18ο αι., ανήκει και η δίρριχτη από σκούρα σχιστόπλακα στέγη, που στη δυτική πλευρά της επιμηκύνεται για να καλύψει το χαγιάτι.

Στη νότια πλευρά στον κυρίως ναό ανοίγονται πέντε παράθυρα, τα οποία σήμερα έχουν κλειστεί με τούβλα και πολυουρεθάνη, και ένα στη βόρεια πλευρά. Επίσης, πέντε παράθυρα ανοίγονται ψηλά στην επικλινή στέγη, απ όπου και η είσοδος του φωτός στο εσωτερικό του ναού.

Η κύρια είσοδος στο ναό βρίσκεται στη δυτική πλευρά. Στην ίδια πλευρά βρίσκεται και η είσοδος του νάρθηκα, μικρών διαστάσεων που απολήγει σε τόξο. Στο εσωτερικό του ναού τρία σκαλοπάτια οδηγούν στον υπερυψωμένο νάρθηκα και από εκεί στο εσωτερικό του κυρίως ναού με τέσσερα απότομα σκαλοπάτια.

Το σύστημα τοιχοποιίας του καθολικού, αποτελείται από μεγάλους και μικρούς λίθους, τοπικής προέλευσης, χονδρολαξευμένους και τοποθετημένους με οριζόντια διάθεση με την παρεμβολή κονιάματος, που λειτουργεί ως συνδετικό. Το πάχος των τοίχων είναι ομοιόμορφο σε όλες τις πλευρές, ενώ κάποιες μεταγενέστερες επισκευές στο νότιο και δυτικό τμήμα του νάρθηκα και το δυτικό τμήμα του χαγιατιού δεν αλλοίωσαν το αρχικό πάχος και το σχήμα.

Η στέγη έχει ξύλινο φέροντα οργανισμό, και τελική επικάλυψη από σχιστόπλακα της περιοχής. Η αρχική στέγαση του ναού πρέπει να ήταν διαφορετική όπως φανερώνουν τα ίχνη που έχουν απομείνει στους τοίχους. Δυστυχώς δεν υπάρχουν στοιχεία για την αρχική κάλυψη του ναού καθώς και για τις επεμβάσεις που

πραγματοποιήθηκαν σε αυτή. Το μόνο που γνωρίζουμε είναι ότι έγινε συντήρηση του ναού (προφανώς αναφέρεται σε επισκευές της τοιχοποιίας) και της στέγης τον Μάιο του 1988 .
Το δάπεδο του ναού καλύπτεται από πλάκες από τοπική πέτρα. Το δάπεδο του εσωνάρθηκα είναι 50 εκ. ψηλότερο από τον Κυρίως Ναό, ενώ του Ιερού Βήματος είναι 25 εκ. ψηλότερα από τον Κυρίως Ναό. Το Ιερό Βήμα χωρίζεται από τον Κυρίως Ναό με ψηλό ξυλόγλυπτο επιχρυσωμένο τέμπλο.

Στον κυρίως ναό σώζονται δύο επιγραφές σε κακή κατάσταση. Η μία βρίσκεται στο δυτικό τοίχο του Κυρίως ναού, είναι κατεστραμμένη (την έχει μεταγράψει ο Χρ. Σούλης) και μας πληροφορεί για την τοιχογράφηση του ναού, την κατασκευή του άμβωνα και του Δεσποτικού Θρόνου το 1781:
«ΙΣΤΟΡΗΘΗ Ο ΘΕΙΟΣ ΟΥΤΟΣ ΚΑΙ ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ 1781 ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΙΟΥΝΙΟΝ 29 ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΑΣ ΑΓΙΟΥΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΚΥΡΙΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΕ Η ΕΝ ΧΡΗΣΙΜΟΙΣ ΚΑΙ ΕΝΤΙΜΟΤΑΤΟΙΣ ΠΡΑΓΜΑΤΕΥΤΑΙΣ ΚΥΡΙΟΥ ΤΖΙΑΝΚΟΥΣΤΟΥ ΛΙΟΝΤΑΡΗ ΚΑΙ ΚΥΡ ΙΩΑΝΝΗ ΦΩΤΗ ΔΑΠΑΝΗ ΔΕ ΤΩΝ ΦΙΛΟΧΡΗΣΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ, ΧΕΙΡΟΣ ΔΕ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΤΩΝ ΑΥΤΑΔΕΛΦΩΝ ΤΩΝ ΚΑΠΕΣΟΒΙΤΩΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑΣ ΚΥΡΙΑΚΗ ΣΤΟΪΚΟΥ ΤΟΣΟΝ ΤΟΝ ΘΡΟΝΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΜΒΩΝΑ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ ΙΕΡΑΤΕΥΟΝΤΩΝ».
Μία άλλη επιγραφή υπάρχει στο δυτικό τοίχο του πρόναου του καθολικού, η οποία είναι μισοκατεστραμμένη και που πιθανόν αναφέρεται σε κάποια ανακαίνιση της Μονής, η οποία έγινε επί Μητροπολίτου Ιωαννίνων Κλήμεντος (1680-1715).
Η επιγραφή αυτή πρέπει να είναι παλαιότερη γιατί αναφέρεται στον Μητροπολίτη Ιωαννίνων Κλήμενετα, που ήταν Μητροπολίτης από το 1680 μέχρι το 1715. Η επιγραφή που είναι δυσανάγνωστη, αποτελείται από έξι στίχους, είναι σε μεγαλογράμματη γραφή:
«Ο ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ Ν(ΑΟΣ) ΤΗΣ ΥΠΕΡΑ / ΓΗΑΣ ΔΕΣΠΗΝΙΣ ΥΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ Κ(ΑΙ) ΑΥ / ΠΑΡΘΕΝΟΥ ΜΑΡΙΑΣ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ / ΤΟΥ ΤΗΜΗΟΤΑΤΟΥ Κ(ΑΙ)□ ΑΡΧΟΝΤΟΣ επύτροπος ΚΥΡ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΒΑΣΥΛΟΠΟΥΛΟΥ / Κ(ΑΙ) ΚΗΡ Π(Α)ΠΑΚΥΡΓΗΑΚΥ ΗΕΡΕΟΣ ΑΡΧΥΕ / ΡΑΤΕΥΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΗΕΡΟΤΑΤΟΥ / Κ(ΑΙ) ΛΟΓΗΟΤΑΤΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΟΤΑΤΗΣ ΜΗ / ΤΡΟΠΟΛΕΟΣ ΚΥΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΗΡ ΚΛΗ / ΜΕΝΤΟΣ Κ(ΑΙ) (ΕΦΗ)ΜΕΡΕΒΟΝΤΟΣ□□□ΗΕΡΕΟΣ□□..» .
’νωθεν της εισόδου του κυρίως ναού βρίσκεται εντοιχισμένη λίθινη πλάκα, όπου αναγράφεται ανάγλυφη η χρονολογία 1233:
«ΙΣ Χ, ΝΙΚΑ ΕΓΗΕΖΩΝ 1233 ΤΟ ΛΗΣΖΗ ΥΑ ΡΑΣ».
Η χρονολογία αυτή πρέπει να είναι η χρονολογία ανέγερσης του καθολικού της Μονής γιατί σε αγκωνάρι παραθύρου των κελιών υπάρχει ανάγλυφη η χρονολογία 1253, κατά την οποία χτίστηκαν τα κελιά και ίσως τμήμα του κάστρου.
Επιπλέον, στην αρχή του εξωτερικού τοίχου που περιβάλλει το ναό υπάρχει

κατεστραμμένη μία άλλη ανάγλυφη πλάκα που αναφέρεται σε κάποιον Μπαλατσό πιθανόν χρηματοδότη του κάστρου του ναού.
Το καθολικό του ναού είναι τοιχογραφημένο από ποικίλες παραστάσεις που απεικονίζουν το βασικό περιεχόμενο των δογμάτων της εκκλησίας, σκηνές από την Καινή και Παλαιά Διαθήκη καθώς και πολυπρόσωπες παραστάσεις Αγίων.
Από επιγραφή που βρίσκεται στον κυρίως ναό πληροφορούμαστε ότι ο ναός τοιχογραφήθηκε το 1781 (η αγιογράφηση ξεκίνησε στις 29 Ιουνίου επί Αρχιερατείας Μακαρίου των Ιωαννίνων 1780-1799) από τους Καπεσοβίτες ζωγράφους Ιωάννη και Γεώργιο. Είναι η πρώτη φορά που οι γιοι του ζωγράφου Αθανασίου εκτελούν υπεύθυνα ζωγραφικό έργο. Πιθανόν ο Αθανάσιος είχε αποσυρθεί την εν λόγω χρονολογία από την αγιογραφία, λόγω ηλικίας .
Πρόκειται για μεταγενέστερη τοιχογράφηση (1781) όπως συνηγορεί και η αποκάλυψη υποκείμενου στρώματος τοιχογραφιών που αποκαλύφθηκε μετά από τυχαία πτώση του κονιάματος στο νότιο τοίχο του κυρίως ναού. Δεν υπάρχουν γραπτές ή προφορικές μαρτυρίες για το παλαιότερο αυτό ζωγραφικό στρώμα, που να μας πληροφορούν για τη χρονολογία αγιογράφησης ή τους ζωγράφους.
Στην αγιογράφηση του 1781, οι Καπεσοβίτες Ιωάννης και Γεώργιος ακολουθούν την παράδοση και όσον αφορά στο εικονογραφικό πρόγραμμα, παρουσιάζοντας διάφορες εναλλαγές, αλλά και στην τεχνοτροπία. Ζωγραφίζουν ψηλόλιγνα σώματα με ωραίο σχέδιο και συνδυασμούς θερμών και ψυχρών χρωμάτων.